

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2022.26.6>

УДК 727: 711.4

ФОРМУВАННЯ ЦЕНТРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ

Костюченко Ольга Анатоліївна¹, Чернишева Марія Олегівна²

¹ Кандидат архітектури, доцент кафедри архітектури та просторового планування
Національного авіаційного університету, Київ, Україна,
e-mail: olha.kostiuchenko@npp.nau.edu.ua, orcid: 0000-0003-0505-3278

² Студент Національного авіаційного університету, Київ, Україна,
e-mail: Mrrrrr.ch@gmail.com, orcid: 0000-0002-6676-9491

Анотація. Проаналізовано сучасні центри культури і мистецтв та порівняно з закладами культури та мистецтва минулого. Визначено, які фактори формування ЦКМ впливають на сталий розвиток міст. .

Мета. Вивчення та узагальнення досвіду архітектурно-планувальної організації, будівництва та експлуатації центрів культури та мистецтв в умовах сталого розвитку населених пунктів.

Методологія. Використано такі методи наукового дослідження:

– теоретичні методи (аналіз вітчизняного досвіду проектування та будівництва досліджуваного об'єкту по проектним матеріалам та реального досвіду їх відвідування);

– емпіричні методи (визначення оптимальних меж місткості, рівня комфорту); метод експериментального проектування (напрацювання за досліджуваною темою);

Результати. Визначено особливості архітектурно-планувальної організації ЦКМ, розроблена порівняльна характеристика на предмет змін у підходах до проектування ЦКМ за останні декілька років. Обґрунтовано вплив ЦКМ на сталий розвиток міста.

Наукова новизна. Обґрунтовано актуальність та важливість формування ЦКМ нового формату у місті. Висвітлено нові функції ЦКМ як комплексного об'єкту навчального, соціального та митецького міського простору. Досліджено еволюцію формування закладів, що мають відношення до мистецтва та виявлено особливості їх функціональної та архітектурно-планувальної організації.

Практична значущість. Розроблено методичні рекомендації щодо архітектурно-планувальних рішень центрів культури і мистецтв. Основні результати цієї роботи можуть бути використані при розробленні нормативної бази щодо архітектурно-планувальної організації споруд культурно-просвітницького призначення.

Ключові слова: центр культури та мистецтв; сталий розвиток; культурна спадщина; планувальна організація; зонування, простір.

ВСТУП

Розвиток сучасних населених пунктів зазвичай зупиняється на ущільненні забудови, зменшенні площ земельних ділянок установ та організацій громадського обслуговування; скороченням розмірів рекреаційних територій. Рекреаційне навантаження збільшується, земля, що перебуває в приватній власності стає більше, часто призначення ділянки не відповідає дійсності та не приносить користі громаді міста [12]. У контексті сталого розвитку населені пункти розробляють відповідні стратегії, реалізація яких сприяє вирішенню завдань політичного, економічного, експлуатаційного, екологічного та соціального спрямування [1, 13].

При грамотному плануванні покращується не тільки психоемоційний стан населення, але й економіка міста. Такими закладами передусім можуть стати центри культури та мистецтв. Гаранті державної політики теж бачать сенс в розвитку закладів митецького спрямування: в законі України «Про культуру», однією з основних ідей є «створення умов для творчого розвитку особистості, підвищення культурного рівня, естетичного виховання громадян, доступності освіти у сфері культури для дітей та юнацтва, задоволення культурних потреб Українського народу, розвитку закладів культури незалежно від форми власності». Згідно матеріалам з національної доповіді «Цілі сталого розвитку для дітей України» для підтримки розвитку різних сфер культури в університетах на базі ЗВО у різних областях України функціонують 25 клубів. Послугами клубів (тренінги, консультації, лекції, менторська підтримка) скористалися понад 5 тис. студентів та 63 стартапи – і попит на заклади такого спрямування збільшується [6].

Самобутність українського народу, що передусім представлений культурою, виходить на порядок денний з більшими обертами. Люди цікавляться українською історією, музикою, образотворчістю все більше, і архітектура – це те, що допоможе об'єднати знавців, митців та зацікавлених людей.

До того ж будівництву та потрібному рівню експлуатації ЦКМ в Україні приділяється менше уваги, ніж потрібно. За останні роки не було побудовано жодного закладу митецького спрямування.

За інформацією з розпорядження «Про схвалення Довгострокової стратегії розвитку української культури – стратегії реформ» розвиток сфери культури протягом тривалого часу не був визначений пріоритетом державної

політики, йому не приділялася належна увага та не надавалася підтримка з боку державної влади. Такий підхід спричинив значною мірою виникнення негативних явищ та конфліктів в українському суспільстві, зокрема збройного протистояння, що призвело до тисяч загиблих і скалічених людей, понівечених доль і відібраних можливостей [7, с. 67].

Доцільно припустити, що найближчим часом, руйнування внаслідок повномасштабного вторгнення, насамперед великої кількості закладів культури) викликають інтерес до будівництва. І запит на ЦКМ у стратегіях розвитку міст значно підвищиться (табл 1).

Таблиця 1.

Форми інвестицій

Державно-приватне партнерство	Державно-громадянське партнерство
Прямі інвестиції	Створення робочих місць
Спонсорство	Меценатство
Комерційне спонсорство	Пожертвування
Фонди, гранти	Індивідуальні пожертвування

Зараз до України прикуто увагу багатьох людей закордоном. Потенційні туристи та інвестори дізнаються про окремі міста, культуру та побут українців все більше інформації. Через попит на дану інформацію після закінчення війни прогнозується великий наплив туристів. «Культурний туризм є одним з найбільших секторів світового туризму і його роль продовжує швидко зростати. У у звіті Всесвітньої туристичної організації зазначено що близько 40% туристів визначає ціль своєї подорожі на основі культурної пропозиції. Все більше значення для туриста набувають такі нематеріальні фактори, як «атмосфера місця», його зв'язок з відомими людьми, ідеями чи подіями – іншими словами, культура, історія та традиції місця» [5, с. 10]. Як наслідок, поєднання культури та туризму може стати потужним рушієм економічного розвитку, але переваги такого зв'язку виходять далеко за межі економічних показників: подорож з ціллю ознайомитися з культурою та мистецтвом інших людей означає також розширення кругозору, отримання нових знань та навичок, встановлення нових культурних зв'язків та збереження культурної спадщини. Згідно даних Світового банку у 2018 рік туризм згенерував більше 10% світового ВВП, почався процес ціленаправленого дослідження та осмислення впливу культури на туристичну галузь. «Як засвідчив досвід майже

у всіх стратегіях в економічній частині присутня ціль «Розвиток туризму», яка, на думку громад, закрутить місцевий бізнес, притягне інвесторів. При цьому основною туристичною принадою стане наявна місцева культурно-історична спадщина та сервіси навколо неї» [5].

АНАЛІЗ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У роботі використано дослідження та звіти публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми за темою статті. Особливо важливими для розв'язку задач статті були праці

МЕТА

Метою написання статті є вивчення та узагальнення досвіду архітектурно-планувальної організації, будівництва та експлуатації центрів культури та мистецтв в умовах сталого розвитку населених пунктів.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Будівництво центрів культури і мистецтва є найбільш привабливим методом соціального, економічного та духовного розвитку суспільства. Наявність такого закладу у місті одночасно позитивно впливає на соціальну сферу, транспорт, сталий туризм, освіту, тощо. Завдяки своїй багатофункціональності та гнучкості ЦКМ приваблює увагу різних верств населення, немає обмежень за аудиторією, може використовуватися для заходів різноманітного спрямування. Саме культура, що заохочує до найрізноманітніших форм творчого самовираження і водночас вивчення та оновлення традицій, сприяє розвитку творчої економіки, інноваційної політики та активній участі громадськості в побудові сучасної та демократичної держави [7]. Забезпечення соціального самовизначення та культурного різноманіття підвищує рівень культури, та окрім задоволення першочергових запитів населення (таких як житло, їжа, тощо). Люди все більше бажають відвідувати ті місця, які асоціюються з певними відомими людьми, ідеями чи подіями, і окрім визначних пам'яток все більшу роль в їх виборі починають відігравати звуки, смаки та загальна «атмосфера» місця [5].

У плані розвитку кожного населеного пункту є дані, щодо конкретних архітектурних потреб міста. Проаналізувавши ці дані можна побачити, що майже в кожному існує потреба в створенні навчальних, оздоровчо-спортивних та культурно-розважальних закладах. [2] Зараз, далеко не кожна людина в місті може безперешкодно та швидко діста-

тися музеїв, концертних залів, відвідати виставку чи відвести дитину на заняття в гурток. Часто, заклади культурного відпочинку знаходяться поза радіусу доступності. Коли мова йде, до того ж, про безпечне пересування містом, а кожний вихід з дому супроводжується вивченням найближчих укриттів – багато хто обирає залишатися вдома. Отже, через морально застарілі будівлі ЦКМ, відсутність в них укриттів або непоправні пошкодження, неможливо ефективно створювати та отримувати інформацію про культурну спадщину та сучасне мистецтво. У громадах з малим бюджетом просто немає змоги утримувати культурні заклади. Без культурно-масштабних програм та проектів сьогодні можуть залишитися, так звані «депресивні території» в Україні, а їх чимало. «До цього питання приєднується ще одна важлива проблема – це «кадровий голод». На роботу у сфері культури з низькою заробітною платою не поспішає влаштовуватись молодь. Щоб вирішити ці проблеми важливим і дослідницьким, і державним завданням є, окрім аналізу культурних потреб населення – формування нової культурної мережі у громаді.» [8]. (табл 1).

Для проектування ЦКМ сучасного міста, що розвивається, потрібно враховувати не тільки містобудівну ситуацію, необхідні заходи як адаптивний та універсальний дизайн, але і світові тенденції покращення простору.

Для будівлі, що має виставкові та демонстраційні зони потрібно врахувати фактор освітлення та доступності. Простір повинен бути «розбитий» таким чином, що у відвідувача не виникає відчуття здавлення, інтуїтивно зрозуміло подальший напрямок руху. Він відкритий для вільного пересування з самого початку – з прилеглої території. Їй повинна відводитися не менша увага при плануванні. З тієї миті, що людина з'являється біля ЦКМ – все повинно налаштовувати її на подальше споглядання та приємне проведення часу, не відволікати, не створювати відчуття небезпеки – таким повинно бути комфортне та корисне середовище. Так його описувала Шебек Н.М.: ««Корисне» архітектурне середовище віднесене до групи морфологічних типів штучного довкілля разом з «безпечним», «інтерактивним» та «зручним». Спільною рисою названих типів середовища життєдіяльності є орієнтація на відчуття, які переживає людина під час безпосередньої взаємодії з її фізичним оточенням. Головною морфологічною ознакою – «корисного» архітектурного середовища є будова довкілля, підпорядкованою

Таблиця 2

Завдання та признаки сталого розвитку, що може вирішувати формування центру культури та мистецтв у місті

Завдання/признаки сталого розвитку	Можлива реалізація на прикладах ЦКМ	Примітки/ проблеми/ переваги
Встановлення балансу між задоволенням потреб людства і захистом інтересів поколінь майбутніх.	Сфера культури є чутливим показником прав людини та їх реалізації. Це право на ідентичність, відчуття гідності, національну пам'ять, почуття соціальної злагоди. ЦКМ пропонують м'який та доступний спосіб зберегти це право надаючи простір для музеїв, меморіальних кімнат, виставок національного мистецтва. В закладах можна проводити лекції за участі мистецтвознавців та істориків.	Простір повинен бути доступний кожному. + Можна пропонувати 3д екскурсії по виставках або аудіо лекції, що будуть записані у передбачених для цього кімнат звукозапису у ЦКМ.
Потреба в здоровому та безпечному довкіллі.	Формування ЦКМ у межах міста гарантує цільове використання землі на якому він будується та формування довкола корисного та безпечного середовища з достатнім рівнем озеленення, міським простором та відкритими майданчиками для різноманітних занять містян.	+ користуватися територією навколо ЦКМ зможуть люди з прилеглих територій (якщо поруч є ЖК)
Зменшення ризику соціальної ізоляції людини.	Заклади культури відіграють чималу роль у розвитку суспільства. Планування ЦКМ передбачає проведення масових заходів, міських та регіональних свят, що допоможе приймати участь у сприянні міжкультурного діалогу та допоможе дійти до соціальної згуртованості. Простір у ЦКМ, де можна проводити збори, акції та організовані зустрічі активістів - буде підкреслювати здатність культури сприяти демократії та вирішувати конфліктні ситуації.	+ малоактуально в часи пандемії або війни
Гармонійний розвиток природи та суспільства.	Культура формує відношення людей до мистецтва та природного середовища. А сам сталий розвиток розглядається як частина суспільства і культури та впливає на всі процеси у штучному середовищі. Сучасна будівля ЦКМ може утримуватися на відновлювальних енергетичних ресурсах, бути енергоефективною та пропагувати екологічний спосіб життя для своїх відвідувачів.	+ можливість встановити новітні методи збереження сонячної та вітрової енергії. + Можливість проводити експерименти та долучати молодих винахідників до впровадження технологій енергозбереження.
Актуалізація проблем рівності між чоловіками й жінками.	Культурні практики, запроваджені в закладі культури здатні кинути виклик давнім переконанням, цінностям і поведінці. Іншими словами – вплинути на стереотипи та змінити їх.	
Якісна освіта; співробітництво у галузі розвитку.	Якщо є комфортні та безпечні умови для проведення лекцій, зборів, конференцій – є і розвиток науки. ЦКМ може стати інкубатором для нових ідей завдяки лабораторіям, технічним виставкам, науковим заходам. До того ж ЦКМ матиме окремий блок для позашкільної освіти.	+ Колаборації з науковими та дослідницькими інститутами вийдуть на вищий рівень. буде легше приваблювати закордонних науковців.
Заохочення до ініціатив громадських об'єднань.	У громадських активістів та волонтерських організацій з'явиться зручні приміщення та простір для просування своїх ідей або для зберігання обладнання. Це офісні та адміністративні зони в центрі культури та мистецтв направлені на допомогу громадським об'єднанням, що долучаються до розвитку міста.	- Обмежена площа для всіх охочих. Організаціям треба буде доводити актуальність та важливість свого існування на держ.кошти та витримувати конкуренцію.
Раціональна перспектива для змоги просувати громаду як націю.	Формування закладу мистецтва в місті сприяє проведенню глибоких й конструктивних реформ у сфері культури по збереженню самобутніх традицій та культурно-історичних цінностей українського народу, збереженню його культурно-духовної спадщини, створенню умов для творчої активності громадянина, формуванню в Україні громадянського суспільства європейського рівня. Завдяки комплексу заходів, що можуть проводитися в ЦКМ мистецтвознавці	+ приваблення туристів, що цікавляться нашою культурою.
Гарантування рівного доступу до соц. захисту.	Центр культури та мистецтв, що побудований в традиціях нового часу буде повністю інклюзивним. Запровадження технологій для комфортного аудіального, візуального і тактильного сприйняття інформації створить безбар'єрну середу для всіх без виключення відвідувачів.	+ Люди з маломобільної групи населення зможуть соціалізуватися та відвідувати будь-які заходи безпечно.
Надання можливостей для задоволення прагнень до кращого життя [21]. (потреби визначаються соціально та культурно)	Оскільки культура торкається кожного аспекту людського життя, можна стверджувати, що будь який прояв життя людини є культурним актом. На базі ЦКМ кожний відвідувач може ставати автором вистав, ініціювати виставки або концерти, орендувати приміщення під репетиції творчих об'єднань (музиканти, майстри з ремесел, тощо)	- обладнання для додаткових репетиційних залів може не окупитися, якщо не буде запиту від населення. + ці приміщення можуть використовуватися під склади або їм може надаватися ще будь-яка функція.
Формування програм, що направлені на розвиток економіки.	Культура, в широкому розумінні, забезпечує матеріальні та символічні ресурси, які мають потенційно нескінченний характер. Така специфіка, за умови належного ставлення до культурних ресурсів, що вже існують - дає змогу громадам будувати сталу місцеву економіку. [5] ЦКМ забезпечує практичний підхід стосовно можливостей культурної економіки для забезпечення зайнятості, укріплення самобутності та стійкості держав, які розвиваються [17]. Формуються нові робочі місця, частина коштів з розважальних або навчально-освітніх заходів поповнюють місцевий та державний бюджет.	+ Працевлаштування місця. - може бути неефективним, якщо не розвинути партнерство та не залучити менеджерів з реклами ЦКМ на державному рівні.
Формування програм, направлених на розвиток інфраструктури.	Центр культури стимулює впровадження нових пішохідних та транспортних маршрутів в місті, бо стане місцем тяжіння та створить умори для	- Додаткове навантаження на міську систему доріг.

феноменологічною – уявлення людини про важливі для її здоров'я риси. «Корисне» архітектурне середовище завжди пов'язане з природою, як правило, має органічні форми і зберігає в собі небайдужість людського серця і тепло людських рук» [3].

Центром уваги повинні ставати саме твори мистецтва, а не людина. Це надає змогу відчувати себе більш спокійно та вільно, не відчувати «приціл» камер відеоспостереження або замислюватися над власним виглядом. Глядач може фотографувати, спілкуватися, спостерігати – це не буде заважати іншим, бо простору, до того ж й індивідуального – достатньо.

До того ж, чинну увагу треба приділити комфортне розміщення різних за функцією зон.

1 – залежно від звукових діапазонів. Якщо ЦКМ має концертну залу, кінотеатр та блок з навчальними аудиторіями – вони повинні буди рознесені по різних частинах та поверхах будівлі, що дає змогу безперешкодно розділити напрямки руху відвідувачів, поперше, і запобігає шумовому забрудненню, по-друге.

2 – залежно від цільової аудиторії. Наприклад, зони спільного перебування, де можна провести зустріч з друзями, незалежно від мети відвідування, або зона для очікування дітей з гуртків слід розділити за інтересами. Цілком ймовірно, що підліткам та молоді буде цікаво знаходитися в компанії дітей або дорослих, як і навпаки. Дизайн кожної такої зони повинен бути націлений на передбачену аудиторію та задовольняти її потреби. Саме багатофункціональність дає змогу привернути увагу місцевих жителів та змотивувати їх частіше виходити на вулицю, відвідувати освітні та культурно-розважальні івенти.

3 – Простори, що доступні не тільки комерційним організаціям, але й жителям міста, що можуть безперешкодно провести свою лекцію, аукціони чи виставити авторські твори.

З невпинним розвитком технологій та появою нових поглядів на подання інформації, з розповсюдженням нових тенденцій в усіх сферах життя – кардинально змінюється суспільство. Разом з ним формуються нові погляди на мистецтво, організацію простору та, зокрема, на архітектуру. Сучасні конструкції, матеріали, медіа-технології та інженерне обладнання дозволяють задовольнити запити будь-якої верстви населення та зробити середовище комфортним, зрозумілим та «живим». Найяскравішим прикладом поєднання технологій, мистецтва минулого та мистецтва май-

бутнього можна назвати сучасні центри культури та мистецтв. Багатофункціональність цих закладів дає змогу архітектору вирішувати складні та цікаві задачі: поєднання під одним дахом декількох видів мистецтва, зацікавлення, привертання уваги відвідувачів, збереження традицій в сучасному просторі та створення будівлі – символу.

При згадці центру культури та мистецтв в уявленні багатьох виникає образ модерністської бетонної будівлі з великими холодними залами та скляними довгими коридорами. Монументальність архітектури таких будівель часто і стає ключовим фактором її відомості – це місце зустрічі або об'єкт, що стає актуальним тільки на визначні міські події. Бо зазвичай в немодернізованих ЦКМ існує тільки необхідні групи приміщень: приміщення, що обслуговують сцену, група приміщень для глядачів, група приміщень для артистів та вхідна група.

Але перше, що відрізняє сучасний центр культури від ЦКМ минулого те, що простір у ньому застосовується майже завжди, незалежно від події та свят. Це обумовлюється наявністю багатьох додаткових зон, таких як

- інформаційно-методична: медіатеки, архіви, бібліотеки;
- пізнавальна: лекторії, музеї;
- культурно-творча: галереї, приміщення для проведення майстер класів, локальні майстерні;
- розважальна: кінотеатри; концертні зали;
- обслуговуюча: фудкорт, дитячі зони;
- соціально-громадська: зони для проведення зустрічей громадських спілок та активістів, тощо.

Наприклад, культурний осередок на Арсенальній, де незалежно від сезону та часу доби вирує активне життя: люди спілкуються, читають, відвідують лекції та фестивалі під відкритим небом. Так простір стає частиною міста, а не виокремлюється стінами однієї будівлі.

В сучасних ЦКМ відвідувач може бути не тільки глядачем, а ще й автором: безпосереднім учасником якогось дійства або вистави, може представляти свої роботи, або виходити до «вільного мікрофону», простір повинен вступати в діалог з людиною, що прийшла до центру. Інтер'єри – тактильні, без зайвих обмежень та зауважень. Мистецтво повинно бути поруч. Як приклад, можна розглянути галерею Пінчук арт центр, де зібрані інтерактивні методи знайомства людини з мистецтвом.

Визначальним фактором для сучасних ЦКМ є ще й розташування та робота з середовищем. В деяких країнах (Австралія, деякі штати США) центрами культури називають не одну будівлю, а навіть райони, де зосереджено багато будівель культурного та освітньо-культурного напрямку. Це створює певну атмосферу. Якщо містянам до ЦКМ незручно діставатися, або після вистави нема місця, де її можна обговорити – це не є прикладом гарного міського простору. Такі виокремлені будівлі будуть набирати неповні зали та не стануть місцем тяжіння. Для порівняння можна розглянути простір біля кінотеатру «Київська Русь» по вулиці Січових Стрільців та сучасний митецький простір «арт-причал» по вул. Набережно-Хрещатицька. Перший випадок демонструє замалу площу напроти центрального входу, оточення міськими магістралями, відсутність простору для тимчасового перебування (1200 чоловік). Тоді, як «арт-причал» (хоч і має меншу в разі територію та місткість лише на 450 одночасних

відвідувачів) має затишне велике подвір'я та вихід до води – затоки Дніпра, що слугує основним елементом реклами простору. Отже, відвідувач повинен мати територію для очікування, або перебування на свіжому повітрі у разі поганого самопочуття, і, передусім – зони евакуації з будівлі.

Саме поняття «культурний центр» в сучасній інтерпретації виходить далеко за межі будівлі, і передусім стає «символом» чи місцем для реалізації ідей. А архітектура допомагає зробити правильну оболонку для цього. Як «Митецький Арсенал», що фізично знаходиться на вулиці Лаврська, але насправді охоплює набагато більшу аудиторію, тому що існує однойменні фестивалі, інформаційний простір, тощо. Завдяки вдалому поєднанню самої будівлі, де базується «Митецький арсенал», її автентичних інтер'єрів та наявності внутрішнього подвір'я – заклад повністю відповідає будь-якому запиту та формату заходу. Основною перевагою є великі зали, що не об-

Таблиця 3

Порівняльна таблиця підходів планування ЦКМ традиційного та нового.

Принципи традиційного підходу	Принципи нового формату	Переваги та недоліки нового формату
Монументальність архітектури як головний спосіб привертання уваги до будівлі.	Зручність і «людський» масштаб, комфортний для сприйняття. Інтер'єри мають ергономічні форми, не перенавантажені, всі важливі елементи знаходяться на рівні зору.	<u>Недоліки:</u> спрощення архітектурних форм <u>Переваги:</u> інтуїтивні шляхи пересування, легкі
Площа перед будівлею та відсутність будь-яких елементів ландшафтного дизайну. Увага приділена виключно архітектурі.	Територія перед будівлею має таке ж важливе значення, як і внутрішнє вбрання та опорядження.	<u>Переваги:</u> додатковий міський простір, який може використовуватися не тільки відвідувачами
Обмежена кількість функцій. Часто – об'єкти культури втілювали тільки один учи декілька запитів (розважальний клуб, центр фольклору, народної творчості; Палац юнацтва для позашкільної освіти.)	Багатофункціональний комплекс, що має багато зон, цікаві для будь-якої верстви населення. Поєднання розважальної, освітньої, культурної функцій під одним дахом.	<u>Недоліки:</u> радіус доступності збільшується, бо об'єкт один. <u>Переваги:</u> кожен може знайти щось цікаве для себе, відвідуваність та актуальність закладу підвищується.
Будівля з чітким набором приміщень, планування закритого типу.	Гнучке планування, відкриті простори.	<u>Недоліки:</u> складніше організувати заходи протипожежної безпеки. <u>Переваги:</u> простір стає світлим та «повітряним», немає відчуття здавленості, навантаження. Можна змінювати призначення приміщень та зон в залежності від актуальних подій та сезонів.
Часто – відсутність безбар'єрного середовища. Форми вхідних груп з великою кількістю сходів. Відсутність місць для інвалідів в концертних залах.	Інклюзивність. Універсальний дизайн. Входи та усі шляхи евакуації не обтяжені додатковими сходами. Передбачені місця для людей на кріслах колісних на парковці, в кінотеатрах та глядацькому залі.	<u>Переваги:</u> простір доброзичливий для маломобільної групи населення, що сприяє їх соціалізації.
Великі пусті простори (вестибюлі, холи, зали очікування). Відсутність зон сервісу з обслуговування.	Відведені простори біля вхідних зон для буфетів, кафетеріїв, дитячих кімнат, розважальних приладь.	<u>Недоліки:</u> візуальне перенавантаження від великої кількості реклами, відсутність дизайн-коду в інтер'єрі. <u>Переваги:</u> надання можливостей для розвитку комерційних організацій та малого бізнесу в місті.

тяжені зайвими перегородками та меблями – вони стають універсальними. Недарма у Станеґрі існує культурний центр під назвою *Too Scene*, що заснований у 2001 році на території колишньої броварні. Великі площі, що залишилися від території колишнього заводу стали виставковими залами, мистецькими майстернями, офісами та просторами, що використовуються митцями. Центр спеціалізується на експериментальному та молодіжному мистецтві, провокує митців на дебати та обговорення інноваційних ідей [15].

Характерна риса, що відрізняє сучасні ЦКМ – це актуальність та гнучкість планувань. Навіть той набір приміщень, що існує зараз в немодернізованих центрах мистецтва – не відповідає актуальним запитам. Наприклад, бібліотеки, або комп'ютерні зали не стануть популярними без інтерактивних додатків, музейні експонати не стануть привабливими з текстовими табличками замість qr-коду та відео-додатків, а майстерні зі звичними партами та дошкою не зацікавлять дітей. Для приміщень кінотеатрів тепер не обов'язково робити великі за площею приміщення для мініатюрного сучасного обладнання. Обслуговування сцени стало більш механізованим, а кількість персоналу скоротилося майже вдвічі (табл. 3).

ВИСНОВКИ

1. З появою сучасного ЦКМ у містян з'являється змога більш ефективно працювати та розвиватися. Усвідомлювати, вивчати та поширювати українську культуру, знайомитися з новими проявами закордонного мистецтва – необхідно для громадян країни. Заклад культури має на меті духовний розвиток особистостей, формування певної громадської

думки, сприяння консолідації, розвитку української нації, її історичної свідомості, культури та традицій. А також розвитку етнічної, мовної та культурної, релігійної самобутності всіх народів і національних менших України [11]. Щоб покращувати економіку міст, відроджувати туризм, привертати увагу до проблем міста та країни в цілому – треба акцентувати увагу на закладах, що приваблюють інвесторів, створюють відчуття безпеки та надійності і залишаються актуальними навіть у військовий стан. Одними з таких закладів і є центри культури та мистецтв. За результатами аналізу містобудівної документації, розпоряджень та досліджень уряду України з питань культури та розвитку в умовах сталого розвитку країни було визначено, що є актуальний запит та потреба у закладах культурного спрямування. Саме розвиток культури має стати в центрі державних інтересів, національної політики, національної безпеки. Визнання національної культури у світі, ефективність культурного розвитку залежить від взаємодії всіх сфер діяльності, насамперед архітектури.

2. Завдяки пошуку та визначення основних принципів та підходів планування існуючих центрів культури та мистецтв (сучасних та старих) було визначено слабкі та сильні сторони нових принципів формування ЦКМ та зведено в таблицю (табл. 2). Виявлено зміни в методах та засобах проектування впродовж останніх десятиріч.

3. Виявлено актуальні підходи в плануванні ЦКМ в умовах сталого розвитку – що саме треба запровадити в будівлі сучасного ЦКМ, щоб заклад почав приносити користь місту та державі.

ЛІТЕРАТУРА

[1] Агеєва Г. М. Містобудівна та соціальна роль фізкультурно-спортивних зон закладів вищої освіти у контексті сталого розвитку / Г. М. Агеєва, М. О. Чернышева, К. В. Коробко // Теорія та практика дизайну. – 2021. – Вип. 23. – С. 5-20. DOI: 10.18372/2415-8151.23.16258

[2] Генеральний план розвитку м. Києва та його приміської зони до 2025 року (проект). Департамент містобудування та архітектури КМДА : веб-сайт. URL: <https://kga.gov.ua/generalnij-plan/genplan2025> (дата звернення: 28.01.2021).

[3] ДБН Б.2.2-12:2019 Планування та забудова територій. – Чинні від 2019-10-01. – Київ: Мінрегіон України, 2019. – 177 с.

REFERENCES

[1] Ageeva H. M. Urban planning and social role of physical culture and sports zones of higher education institutions in the context of sustainable development / H. M. Ageeva, M. O. Chernysheva, K. V. Korobko // Theory and practice of design. – 2021. – Issue 23. – P. 5-20. DOI: 10.18372/2415-8151.23.16258

[2] General plan for the development of the city of Kyiv and its suburban area until 2025 (project). Department of Urban Planning and Architecture of the KMDA: website. URL: <https://kga.gov.ua/generalnij-plan/genplan2025> (date of application: 28.01.2021).

[3] DBN B.2.2-12:2019 Planning and development of territories. – Valid from 2019-10-01. – Kyiv: Ministry of Regions of Ukraine, 2019. – 177 p.

[4] ДБН В.2.2-16:2019 Культурно-видовищні та дозвіллі заклади.

[5] Дослідження Сприяння розвитку культури в Україні: дослідження зв'язків культурно-мистецької сфери та туристичної привабливості територій – Український культурний фонд Громадська організація "Європейський діалог". Львів – 2020.

[6] Національна доповідь «Цілі сталого розвитку для дітей України» від Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства соціальної політики України та Державною службою статистики України.

[7] Розпорядження «Про схвалення Довгострокової стратегії розвитку української культури – стратегії реформ» від 1 лютого 2016 р. № 119-р, Київ.

[8] Соціокультурні портрети особистості та діяльність центрів культури та дозвілля. Пантя А.С. – Матеріали IV міжнародної наукової конференції «Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір.» молодих вчених, аспірантів та магістрантів 3 – 4 листопада 2020 року.- с 125.

[9] Сталий розвиток територій: проблеми та шляхи вирішення: матеріали міжнар.наук.-практ. конф.,Дніпропетровськ, 10-11 жовт.2014р./за заг.ред. О.Ю. Бобровскої. – Д.: ДРІДУ НАДУ,2014. – 320 с.

[10] Сучасний сталий розвиток в сфері культури: зарубіжний досвід для України: монографія / Драгомирецька Н.М., Дружинін С.С., Думинська С.В., Жилавська Р.П., Ковальова Ю.В. / за заг.ред. д.держ. упр., професора Н. М. Драгомирецької. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2019. – 238 с. ISBN 978-966-394-106-6

[11] «Структура та основні принципи діяльності клубного закладу культури», 2019р. Луганський обласний центр народної творчості. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників – вип. 81.

[12] Типологічні особливості "корисного" архітектурного середовища / Н. М. Шебек // Архітектурний вісник КНУБА. – 2013. – Вип. 1.

[13] Харчук О. О. Сталий розвиток: економічний, екологічний і соціальний аспект. Україна у глобальному світі : колективна монографія. Рига: Izdevniecība "Baltija Publishing", 2020. – С. 209-225.

[14] Чернишева М. Концептуальні підходи до проєктування центру культури // Політ. Сучасні проблеми науки: тези доповідей XXII Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. – Національний авіаційний університет. – Київ, 2022. – С. 57-58.

[15] «Як розвиваються мистецькі центри у світі?» інтернет-видання Хмарачос – <https://hmarochos.kiev.ua/2014/11/21/yak-rozvivayutsya-mistetski-tsentri-povsomu-svitovi/>

[16] <https://druisp.gov.ua/component/documents/11231:2xd4f56hj> – сайт містобудівної документації Дружківської міської громади

[17] Sustainable Development Goals for Culture on the 2030 Agenda [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://en.unesco.org/sdgs/>

[4] DBN V.2.2-16:2019 Cultural, entertainment and leisure facilities.

[5] Research on Promoting the development of culture in Ukraine: research on the links between the cultural and artistic sphere and the tourist attractiveness of the territories – Ukrainian Cultural Fund, Public Organization "European Dialogue". Lviv – 2020.

[6] National report "Sustainable Development Goals for Children of Ukraine" by the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, the Ministry of Social Policy of Ukraine and the State Statistics Service of Ukraine.

[7] Order "On the approval of the Long-term development strategy of Ukrainian culture – reform strategies" dated February 1, 2016 No. 119-r, Kyiv.

[8] Socio-cultural portraits of the individual and activities of culture and leisure centers. Pantya A.S. – Materials of the IV international scientific conference "Culture and art: modern scientific dimension." of young scientists, postgraduate and master's students November 3-4, 2020. – p. 125.

[9] Sustainable development of territories: problems and solutions: materials of the international scientific-practical conference, Dnipropetrovsk, October 10-11, 2014/under the general editorship. O. Yu. Bobrovskaya – D.: DRIDU NADU, 2014. – 320s.

[10] Modern sustainable development in the sphere of culture: foreign experience for Ukraine: monograph / Dragomyretska N.M., Druzhynin S.S., Duminska S.V., Zhilavska R.P., Kovaleva Yu.V. / Professor N. M. Dragomyretska. – Odessa: ORIDU NADU, 2019. – 238 p. ISBN 978-966-394-106-6

[11] "Structure and basic principles of activity of a club cultural institution", 2019. Luhansk Regional Center of Folk Art. Handbook of qualification characteristics of workers' professions – issue 81

[12] Typological features of the "useful" architectural environment / N. M. Shebek // Architectural Bulletin of KNUBA. – 2013. – Issue 1.

[13] Kharchuk O. O. Sustainable development: economic, ecological and social aspect. Ukraine in the global world: a collective monograph. Riga: Izdevniecība "Baltija Publishing", 2020. – P. 209-225.

[14] Chernysheva M. Conceptual approaches to designing a cultural center // Polit. Modern problems of science: theses of the reports of the 22nd International Scientific and Practical Conference of Graduates of Higher Education and Young Scientists. – National Aviation University. – Kyiv, 2022. – P. 57-58.

[15] "How are art centers developing in the world?" online publication Hmarachos – <https://hmarochos.kiev.ua/2014/11/21/yak-rozvivayutsya-mistetski-tsentri-povsomu-svitovi/>

[16] <https://druisp.gov.ua/component/documents/11231:2xd4f56hj> – site of urban planning documentation of Druzhkiv city community

[17] Sustainable Development Goals for Culture on the 2030 Agenda [Electronic resource]. – Access mode: <https://en.unesco.org/sdgs/ct>

ABSTRACT***Kostiuchenko O., Chernysheva M. Formation of centers of culture and arts in conditions of sustainable development of cities.***

Modern centers of culture and arts are analyzed and compared with cultural and art institutions of the past. It has been determined which factors of CCA formation affect the sustainable development of cities.

Goal. *Study and generalization of the experience of architectural and planning organization, construction and operation of centers of culture and arts in the conditions of sustainable development of settlements.*

Methodology. *The following methods of scientific research were used:*

– theoretical methods (analysis of the domestic experience of designing and building the object under study based on design materials and real experience of visiting them);

– empirical methods (determination of optimal capacity limits, comfort level); method of experimental design (working on the researched topic);

The results. *The peculiarities of the architectural and planning organization of the CCA were determined, and a comparative characteristic was developed on the subject of changes in the approaches to the design of the CCA over the past few years. The impact of CCA on the sustainable development of the city is substantiated.*

Scientific novelty. *The relevance and importance of the formation of a new format CCM in the city are substantiated. The new functions of the CCA as a complex object of educational, social and artistic urban space are highlighted. The evolution of the formation of institutions related to art was studied and the peculiarities of their functional and architectural and planning organization were revealed.*

Practical significance.

Keywords: *center of culture and arts; Sustainability; cultural heritage; planning organization; zoning, space;*

AUTHOR'S NOTE:

Kostiuchenko Olha, Candidate of Architecture, Associate Professor of the Department of Architecture and Spatial Planning of the National Aviation University, Kyiv, Ukraine, e-mail: olha.kostiuchenko@npp.nau.edu.ua, orcid: 0000-0003-0505-3278

Chernysheva Mariia, Student of the National Aviation University, Kyiv, Ukraine, e-mail: Mrrrrr.ch@gmail.com, orcid: 0000-0002-6676-9491

Стаття подана до редакції 06.10.2022 р.

Стаття прийнята до друку 09.10.2022 р.